

ŠICELOVO TROKNJIŽJE

Povijest hrvatske književnosti, I-III, Naklada Ljevak, Zagreb 2004-2005.

Krajem listopada 2004. u Zagrebu je javnosti predstavljena prva knjiga *Povijesti hrvatske književnosti* umirovljenoga sveučilišnog profesora i uglednoga književnog povjesničara, akademika Miroslava Šicela. Knjigu je objavio zagrebački relativno mladi, ali već ugledni nakladnik Ljevak, i to u svojoj biblioteci posebnih izdanja koju uređuje Nives Tomašević. Odjeci prve knjige nisu se ni stišali, a već se bila pojavila i druga knjiga, ubrzo potom i treća tako da trenutno Šicelovo troknjižje zasad čine pregledi hrvatske književnosti *Od Andrije Kačića Miošića do Augusta Šenoae*, odnosno od 175 – 1881., kako glasi podnaslov prve knjige (str. 324), potom *Realizma* (Knjiga II., str. 259) te *Moderne* (Knjiga III., str. 348). Sveukupno, dakle, riječ je o razdoblju nacionalne književnosti od sredine 18. do prvih desetljeća 20. stoljeća koje je višestruko zanimljivo a za književnu historiografiju i po mnogočemu problematično.

S jedne strane riječ je o stoljeću (18.) koje je svojom odanošću i povjerenjem u razum i progres pokrenulo mnoge procese i reforme koje su izmijenile ukupnu sliku svijeta, kako socijalno-političku, tako i onu kulturnu uključujući i samu književnosti, njezin pojam, ulogu i u prvome redu žanrovsku strukturu. S druge strane, riječ je o onome stoljeću (20.) u kojemu se, usprkos podršci modernizma, to povjerenje počelo ozbiljno ljuljati da bi se pri samome njegovu kraju pedagoški projekt *sićcle des lumičres*, sa svim svojim inačicama, počeo jednako ozbiljno, u nekim aspektima i traumatično rastakati. Jedan od tih procesa bio je i proizvodnja nacija a s njima i nacionalnih jezika i literatura koji je naročito izražen bio tijekom 19. stoljeća unutar tzv. preporodnih, od sredine do sredine različito nazivanih i različito trajućih zbivanja, ali relativno objedinjenih pod pojmom romantizma.

Upravo zbog tih razlika, odnosno posebnih pojavnih oblika nacionalnoga kao najeksponiranijega identiteta, hrvatska će književna povijest u svojoj interpretaciji vlastite prošlosti muku mučiti ponajprije s 18. stoljećem s kojim, stječe se dojam, općeprihvaćena ali ne i uvijek jasna podjela na stariju i noviju, odnosno do- i poslijepreporodnu književnost jednostavno ne zna što bi. Zato iole upućeni stručnjak u ova pitanja nije mogao a da ne osjeti uzbuđenje i znatiželju pred jednom književnopovijesnom sintezom koja napokon ne polazi ni od Bašćanske ploče, ni od Marulića, ali niti od grofa Draškovića, Gaja ili pak od Mihanovićeve *Horvatske domovine*.

Istini za volju, i Šicel je bio među onima koji su nekoć tako “začinjali”, pa svaka diskusija o najnovijem njegovu troknjižju – barem na načelnoj razini poput korpusa, periodizacija i terminologije – ne može a da ne pođe od nekih autorovih ranijih rješenja.

Prvo je sadržano u *Pregledu novije hrvatske književnosti* (1965) koji je Šicel sastavio na gotovo samome početku svoje sveučilišne karijere pokazavši ne samo dotad rijeko viđeni strukovni kuraž, naime, da već u startu ovlada cjelinom, što je dotad uspjelo samo Slavku Ježiću, ali ne na žalost i Antunu Barcu, već i sklonost – rekli bi likovnjaci – “širokim potezima”. Bez obzira na propedeutički karakter svoga pregleda, cjelina je bila svladana metodologijom koja jednostavno nije mogla a da nekako ne riješi spomenute načelne probleme. Prvi (korpus) Šicel rješava tako što preuzima katedarsku konvenciju, pa područje koje je od Barca u opisu Katedre za noviju hrvatsku književnost jednostavno biva predmetom njegova usustavljivanja. Građu od jedva poldrug stoljeća mladi Šicel razlaže na šest razdoblja (*Ilirizam, Od ilirizma prema realizmu, Realizam, Moderna, Od moderne prema suvremenoj književnosti, Poslijeratna književnost*), a svako pak strukturira tako da prvo ukratko prikaže društveni kontekst s posebnim obzirom na književni život, potom pisce i djela im. Kako je to bilo vrijeme u kojemu su u akademskim krugovima upravo otpočele diskusije o problemima studija, a potom i pisanja povijesti nacionalne književnosti (rezultati čega se u najkraćem mogu smjestiti između, rekli bi studenti, onih bijelih *Pet stoljeća* i pet plavih knjiga *Povijesti hrvatske književnosti!*), i sam je autor u uvodu dao na znanje koje je sve kompromise morao napraviti s obzirom na “uobičajene podjele”.

Nakon više izdanja u kojima se uglavnom širio broj i “retkarina” za pojedine pisce i njihove opuse, dok je periodizacijska shema u osnovi ostajala ista, dvadesetak godina kasnije, sada već iskusni profesor i šef Katedre za noviju hrvatsku književnost, objavljuje *Hrvatsku književnost* (1982). Naime, za potrebe tadašnje Školske knjige napisao je pregled sada cjelokupne nacionalne literature koju je podijelio na dopreporodnu (1100 – 1830) i nakonpreporodnu (1830 – 1965), tj. sve do svoga spomenutog *Pregleda*, zastajući ispred suvremenosti. Periodizacijska fragmentacija unutar akademski već verificirane sheme sada

pak glasi: *Srednjovjekovna književnost, Razdoblje renesansne književnosti, Književnost reformacije i počeci kajkavske književnosti, Razdoblje baroka i književnost prosvjetiteljstva* za prvi, odnosno *Hrvatski narodni i književni preporod, Književnost predrealizma i Realizma, Moderna, Književnost prve polovice 20. stoljeća, Poslijeratna književnost* za drugi dio.

Napokon, dvadeset godina poslije ovoga školskog pregleda slijedi treći, novi pogled na cjelinu, ovaj put s onom vrstom privilegija koju može stvoriti samo život i dugogodišnje iskustvo. Osim što nam ono kaže kako je ovaj književni povjesničar zadržao ritam koji je sam sebi bio nametnuo već na početku karijere te da se i najnovijim troknjižjem oslanja na ono što je dotad bio stvorio, ono nam sugerira ponajprije selektivan odnos prema dotadašnjoj cjelini a time i eventualno drukčiji pogled na samu cjelinu.

A ta cjelina više nije nacionalna književnost, ni njezin stariji, niti noviji dio, već njihov prijelaz sa središtem u kojemu je kompletno 19. stoljeće kojemu je ionako tijekom svoje karijere Šicel bio posvetio najviše pažnje. U prvoj knjizi tako je sada počeo s povijesno-političkim okvirom, odnosno s pregledom stvaralaštva dopreporodnog razdoblja (1750 – 1830) u kojemu se i sam poziva na različite interpretacije našega 18. stoljeća, pa time i na pitanje granica i zastupljenosti prosvjetiteljstva u nas. Naročitu pažnju autor daje regionalističkim obilježjima onoga što će se tek kasnije nazivati hrvatskom književnošću, ali začudo Kačića, tj. onoga od kojega formalno i počinje ovo troknjižje, autor je apsolvirao jednom jedinom rečenicom koju, štoviše, Kačić dijeli s Reljkovićem kao “glavni nositelji i začetnici novog, prosvjetiteljskog svjetopogleda”. Uvjeren kako je hrvatska književnost u osnovi imala glavni cilj da sebi svojstvenim sredstvima sudjeluje u oblikovanju moderne hrvatske nacije, čini se kao da je autoru jednostavno stalo da se čim prije domogne ilirskog pokreta, tj. razdoblja tzv. novije hrvatske književnosti, kojoj je ovaj povjesničar i posvetio sav svoj radni vijek.

Sve dalje zato je u osnovi ono što smo u najvećoj mjeri čitali u ranijim Šicelovim sintezama na kojima su se obrazovale generacije književnih kroatista. Štoviše, u metodološkom pogledu najviše podsjeća na svoju *Modernu* iz spomenute kolektivne *Povijesti hrvatske književnosti*. Tako u svim trima knjigama uvodni dio pripada socio-političkome kontekstu promatranoga razdoblja, potom posebno poglavlje o periodici, zatim pristup književnoj produkciji kroz podjelu na poeziju, prozu, dramu te književnu kritiku i feljtonistiku, odnosno književnu povijest s manjim varijacijama kao što je poglavlje s programskim tekstovima u slučaju ilirskoga, odnosno modernističkog pokreta, a potom portreti vodećih autora. Iza svakoga poglavlja je priložena izabrana posebna literatura, kako starija tako i novija, na kraju svake knjige i opća literatura s bibliografskim bilješkama o važnijim piscima čime je autor – u maniri Frangešove povijesti – uvelike rasteretio svoj pregled od podataka, koji se – za razliku

od Frangešovih vremena – danas već mogu naći po postojećim leksikonima. Pragmatičan i jasan svoju sklonost redu i preglednosti autor je mjestimice dopunio ponekom tabelom (kronološkom i periodičkom), pa uz brojne korisne reference – i pokraj ponekih ozbiljnijih korekturnih propusta – ostavlja dojam solidnoga i dobro prohodnoga priručnika za sve koji se iz bilo kojih razloge žele uvesti u svijet, kako se to nekoć govorilo, “naše lijepe knjige”.

Dakako, taj svijet ne samo da je viđen očima svoga autora, koji na najbolji način izražava tipičan stav prema nacionalnoj književnoj tradiciji, već je zasad kroz ovo troknjižje ista tradicija svedena tek na tri delikatnija njezina fragmenta. Znajući ne samo za autorovo bogato iskustvo kojim je ispitivao i ostale njezine dionice, u prvome redu onu između dvaju svjetskih ratova te iz posljednjih desetljeća modernizma, s druge pak strane znajući i za autorov dokazani radni elan – usprkos respektabilnim, ali nikako i prekobrojnim godinama – valja nam očekivati da troknjižje jednako brzo preraste barem u – petoknjižje.

Uostalom, nije li nakladnik ovaj svoj izvanredni i atraktivno ambalažirani, ali zasad tek “iz sride” realizirani projekt najavio kao *Povijest hrvatske književnosti*?!

(“Vijenac”, XIV, br. 318, 11. svibnja 2006, str. 9)